

Szabó T. Attila

Váradi Lencsés György (1530–1593)

Egész orvosságról való könyv, azaz Ars Medica című könyvének tartalomjegyzéke és mutatói mint a XVI. századi magyar orvosi nyelv kincsestára¹

ELŐJÁRÓBAN Az itt következő anyag célja, hogy tudatosítsa a *Magyar Orvosi Nyelv* olvasóiban, hogy a szaknyelv, amelyet a magyar orvosok használnak, legalább félezer éves. Ezt a célt a Váradi Lencsés György (1530–1593) szerkesztésében ránk maradt, hat könyvből álló nyomdai kézirat helyreállításához írott bevezető néhány részletével, a helyreállított és mai helyesíráshoz közelített kézirat tartalomjegyzékének, valamint magyar és latin mutatóinak (1. és 2. sz. mellékletek) közlésével kívánja elérni.

Megjegyzendő, hogy Lencsés György orvosi munkájának vélhetőleg eredeti címét is csak a mutatók őrizték meg, mivel a nyomdai kézirat címlapja a századok alatt elkallódott, ezért magát a munkát a különböző szerzők különböző címeken (*XVI. századi orvosi könyv, Ars Medica*) emlegették az elmúlt száz évben.

Aki a szerzőről, a mű keletkezéstörténetéről, értékeiről többet is meg szeretne tudni, annak Varjas Lajos, id. Szabó T. Attila, Spielmann József és munkatársai, H. Péter Mária, ifj. Szabó T. Attila, illetve az ezekben a munkákban hivatkozott irodalom segíthet.

AJÁNLÁS (A HELYREÁLLÍTOTT KÉZIRATHOZ) Minden népet a hagyományba, az írásba, a könyvbe vetett hit tartott meg ezer esztendőig a történelem folyamán. Kis népeknek a nagy hit az egyetlen, hatásos fegyvere. Olyan fegyver ez, amellyel támadni alig, de védekezni annál hatásosabban lehet.

Ez a régi könyv is jövőnkbe vetett hitet erősít. Az *Egész orvosságról való könyv* a magyar nyelvű természettudományos irodalom alapköve. Alapfala is lehetett volna, ha a maga idejében kinyomtatják. Így kézíratosan nehezebben hatott, de a hatása még így is csodálatos. Megőrzött számunkra egy hadak által szétrombolt, időben elsüllyedt világot: a XVI. századi magyar tudományos gondolkodást. Az elmúlt évszázadok során bú-

vópatakként formálta tovább azt az ismeretrendszert, amely végül a jelenkori tudomány napfényes és viharos tájaira vezetett. Még abban is van némi része talán, hogy a nagyvilág jobban figyel orvosaink, gyógyszerkutatóink – a magyar biológusok – munkájára.

Tudván azt, hogy csak a múlt ismeretében sejthető meg a jövő, egy biztosabb múltba és egy boldogabb jövőbe vetett töretlen hittel ajánljuk ezt a könyvet az egymás életére, egészségére, jó közérzetére vigyázó, igaz embereknek.

FATALIBELLI, AZAZA KÖNYVEK SORSA Nagyváradi Váradi Lencsés György 1570 és 1593 között Gyulafehérváron készült *Egész orvosságról való könyvét* megírásának idején, az ezerötzöt éves végén, Erdély nagy romlásában már ki nem nyomtathatták, de a kézirat szerencsére nem pusztult el.

1610 és 1612 között a munkát egy tanult orvos, feltehetőleg Patai Máté, Nagyváradon újra lemásolta, majd 1757-ben Rhédei Zsigmondné báró Wesselényi Kata asszony Erdőszentgyörgyön istenes szándékból Z. J. S. által *Ars Medica* címmel újjól lemásoltatta.

1940 és 1943 között Varjas Béla a marosvásárhelyi Teleki Tékában hiányosan fennmaradt eredeti Lencsés-féle kézirat alapján betűről betűre lemásolta, és *XVI. századi magyar orvosi könyv* címmel betűhíven, de hiányosan Kolozsvárott az Erdélyi Tudományos Intézet kiadásában egy – jórészt világháborús bombák áldozatává váló – könyvvé nyomatta.

A jelenben pedig 1975 és 1993 között Lencsés György halálának 400. évfordulójára készülve, a különböző fennmaradt kéziratok alapján az egész munkát újjáépítette, a 2000. esztendő magyar helyesírásához közelítve író- és számítógéppel többször újjól leíratta, mutatókkal, magyarázatokkal és képekkel kibővítve Kolozsvárott, Budapesten és Szombathelyen

¹ Mutatvány a mű Lencsés György halálának 400. évfordulójára, 1993-ban készült digitális rekonstrukciójából a *Magyar Orvosi Nyelv* című folyóirat számára.

sokak segítségével lehetőségei és tehetsége szerint újjáteremtette, elektronikus adatbázissá szervezte, és *Lencsés György egész orvosságról való könyve, azaz Ars Medica Electronica* címmel kiadta 2003-ban a biológus Szabó T. Attila.

AZ ÚJ KIADÁS ELŐSZAVA Lencsés Györgynek az orvosságról való könyvét először Melius Juhász Péter *Herbarium*ának az emlékkiadása kapcsán, az 1970-es évek elején olvastam figyelmesebben. Akkor kizárólag a munka növénytani vonatkozásai érdekelték. A feleségemmel, Sz. Tóth Magdával közösen elkészített növénymutató több mint 1100 Lencsés-féle növényneve, valamint a munkából előkerült tízezernyi orvosbotanikai utalás azonban meggyőzött arról, hogy kiaknázatlan tudománytörténeti aranybányában dolgoztunk. Ehhez a bányához 1943-ban, a legnehezebb háborús években, Varjas Béla nyitott először tárnát, amikor az eredeti, de hiányos kézirat alapján elkészítette a XVI. századi magyar orvosi könyv betűhív kiadását. Ezt a kiadást azonban a háború miatt már nem terjesztették, és példányainak javarésze megsemmisült.

1987-ben életünk úgy alakult, hogy Kolozsvárról családostól Budapestre, majd Szombathelyre költöztünk. Ez az áttelepülés, az ügyintézés (állás- és vagyonesztés) jellegéből fakadóan – szerencsénkre – némi szabadidővel is járt. Ezt igyekeztünk kihasználni akkor, amikor elővettük a jó évtizede elkészült és időközben is sokszor haszonnal forgatott növénynévmutatót, és ennek mintájára feldolgoztuk azt a hallatlanul gazdag és érdekes ismeretanyagot, amely Lencsés György gyűjtésében a félezer esztendővel ezelőtti európai tudományos gondolkodás egyik első hiteles magyar nyelvű emlékeként és bizonyosságként maradt ránk.

A munka során fokozatosan körvonalazódott a jelen kiadás terve és célkitűzése: a korai magyar félig hivatásos, félig műkedvelő természettudós, diplomata, politikus Lencsés György személyiségének és munkásságának a bemutatása és ezen keresztül a XVI. századi európai, magyar, illetőleg erdélyi természettudomány emlékeinek, értékeinek a beépítése a magyar és az egyetemes tudománytörténetbe. Ennek érdekében – mikrofilmekről – el kellett végezni az eddig kiadatlan kéziratanyag szövegének az összevetését a nyomtatásban már kiadott részekkel és – egy tudományos igényű, de lényegében népszerűsítő célzatú kiadás érdekében – úgy kellett átírni a teljes szöveget, hogy az 1500-as évek magyar szaknyelve és helyesírása közelebb kerüljön a 2000. év küszöbén megszokott nyelvhasználathoz és írásmódhoz.

Az egykor feltehetőleg kiadásra előkészített, de előttünk egyelőre ismeretlen okokból kiadatlanul maradt töredékes kézirat kiegészítése és mai nyomdai előkészítése volt tehát a feladat. Egy újszerű, szokatlan könyvújjaépítési (rekonstrukciós) munkát kellett elvégezni: a tudománytörténeti üzenetre figyelve, a lehető legkisebb formai változtatásokkal kellett újraserkeszteni 400 esztendő múltán egy kéziratot annak érdekében, hogy jól kezelhető, megbízható, de egyben hatásos,

szemléletformáló kiadványt kapjon kézhez a mindenkori olvasó és felhasználó.

A mostani kiadásnak nincs tehát filológiai, nyelvészeti jellege és célja, bár szójegyzékeink úgy is felfoghatók, mint az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* kiegészítése korai, a XVI. századi erdélyi nyelvben használatos szakszavakkal. Ezek a szavak annak idején részben éppen azért maradtak ki a Tárból, mivel szakmai és nyelvjárási sajátosságai miatt önálló feldolgozást igényeltek volna; az orvosi gyógyszerészeti szakszavak hatalmas mennyisége felborította volna a Tár egyensúlyát. Ezt az érvet a Tár természettudományi szakértőjeként sajnálattal bár, de el kellett fogadnom.

Az eredeti kézirat korszerű újraserkesztéséhez Lencsés Györgynek saját kezével írott és utólag szintén saját kezűleg bővített példánya – valamint ennek a Varjas Béla által filológiailag pontos kiadása – szolgált alapul. Az 1970-es években a Varjas-féle kiadás receptjeit megszámoztuk – ezt a némi- leg következtelen számozást használjuk, kiegészítve, a jelen kiadás botanikai mutatójában. A kiegészítésekre azért volt szükség, mert 1973 óta a hiányos eredeti kéziratnak további két másolata került elő. És bár ezek is hiányosak, a három példányból – szerencsére – majdnem a teljes eredeti újjaserkeszthető volt. Feltételezhető viszont, hogy éppen az első, a fejről szóló rész első lapjai kallódtak el, vagy maradtak valamilyen okból megíratlanok.

A jelen kiadás célja lényegesen eltér a Varjas-féle kiadás (1943) céljától. Ez nem nyelvészeti, hanem természettudományos, tudománytörténeti jellegű: a XVI. századi orvosi és gyógyszerészeti gyakorlatot, növény- és állatismeretet, az akkori magyar természettudományos gondolkodást kívánja bemutatni. A természettudományok művelőinek, orvosoknak, biológusoknak és természetesen az érdeklődő nagyközönségnek a (tudomány)történeti tudatába szeretné beemelni ezt a jobb sorsra érdemes nagy munkát. Ennek a célnak szolgálatába alakítottuk szerkesztési, átírási szempontjainkat is.

Az *Ars Medica* eddigi méltatói, így Varjas Béla, id. Szabó T. Attila, Kovács József, Spielmann József, Sz. Benda Mária, L. Szini Karola egyöntetűen kiemelik, hogy kódexünk a magyar természettudományos irodalomnak egészen a XVIII. századig egyedülálló, társtalan alkotása. A mai tudományos gondolkodás számára talán Lencsés szakírói hivatástudata a legidősebb: a nyelvek értelmetlen keveredését lehetőség szerint mellőző nyelvhasználat – a világos magyar és az ettől jól elkülönülő nemzetközi, latin–görög fogalomkezelés. Lencsés tudatosan és sikeresen törekszik arra, hogy megtalálja és helyesen alkalmazza az idegen nevek és fogalmak magyar megfelelőit, meghatározza az egyezéseket és a különbségeket. A mainál több vonatkozásban nehezebb szaknyelvi helyzetben bámulatra méltó nyelvérzéssel fogalmaz, és teremt bizonyára maga is új szakszavakat a magyar nyelvben addig még nem létező fogalmak megnevezésére. Alapos összehasonlító

vizsgálatok hiányában egyéni hozzájárulásának a mértékét nem lehet még számszerűen értékelni. Mivel azonban a szövege lényegében ma is érthető, fel lehet tételezni, hogy

1. vagy Lencsés válogatott biztos kézzel az éppen csak kialakuló magyar tudományos szaknyelvből, megőrizvén számunkra a maradandó értékek első nyomait,
2. vagy maga is alkotott szakszavakat, és éppen ennek a munkának volt jelentős hatása a magyar szaknyelv további fejlődésére.

Természetesen mindkét feltevés – részben és egyidejűleg is – helytálló lehet.

Kiadásunkat a különböző korokból fenmaradt, eltérő helyesírású kéziratok alapján állítottuk össze. Az átírásakor, egységesítésekor a legfontosabb szempont az volt, hogy a bő négy-száz esztendőös üzenet a 2000. év küszöbén minél érthetőbb legyen. Ennek megfelelően az egyes ragok és határozószók régies és következtelen, megértést zavaró használatát a mai kor nyelvsvizsgálásához közelítettük, némiképpen követve így a XVII. és a XVIII. századi másolók gyakorlatát.

Lencsés sajátosan ingadozó helyesírása különösen a hosszú magánhangzók esetében jelentett gondot, mivel ő a hosszú hangokat változó módon, meglehetősen következtelenül jelölte. Ebből az átírás során elkerülhetetlenül önkényes értelmezések is adódtak. Csak példaként szeretném jelezni az eredeti szöveg néhány gyakori következtelenségét: *zeokfw*, *zeokfw*, *zekfw*, *zokfw* vagy *ferdo*, *fordo*, *fwrdo*. A *szekfű-székfű* szópár esetében az értelmezés más-más növényfajra is vonatkozhat, és ezt szövegösszefüggés alapján lehetett csak (feltételesen) értelmezni.

Ebben a kiadásban, kitűzött célunknak megfelelően (bár némileg vitatható módon) – az író tájnyelvi sajátosságai, különösen pedig következtetes *ö*-zése csak azokban a szavakban bukkann fel, ahol az erdélyi köznyelvben ma is megszokott az *ö*-z *o*-zó változat.

A kisbetűk és a nagybetűk következtelen használata, az egybeírások és a különírások következtelenségeinek a megtartása különösen zavaró lett volna. Ezekben a kérdésekben a Melius Péter *Herbarium*ának emlékkiadása kapcsán kidolgozott elveket követtük, a növénynevek egybeírásának, illetve különírásának a kérdésében a Priszter Szaniszló-féle magyar–latin növénytan szógyűjtemény volt az irányadó. A Lencsés-féle latin–görög növénynevek esetében a magyarban máig meghonosodott neveket kis kezdőbetűvel, a többiket naggyal írtuk.

Különböző korokban a másolók mindig az adott idő helyesírásaihoz alkalmazkodva írták át Lencsés szövegét. Ezek a változtatások a kéziratváltozatok közötti hasonmásai alapján a szakember számára nyomon követhetők. A váradi másolat (AMC) betűhív formában eddig nem közölt részleteit fűgglékben adjuk közre.

A szöveg régies hangulatának a jelzésére régi formájában maradt néhány egyértelmű viszonyzó (pl. *penig*, *öszve*, *mia*), átírtuk viszont azokat a szavakat, amelyeknek régies formája esetenként zavarhatná a gyors megértést (pl. *vadnak* helyett *vannakot* írtunk). Az elavult, különleges szavakat a kötet végén lévő szójegyzék magyarázza majd.

Mondatok újratagolására vagy a szórendnek az értelmezést segítő megváltoztatására csak a legkritikább, nagyon indokolt esetekben került sor; néhai Heltai Gáspár „nyomdai szerkesztőként” bizonyára sokkal többet javított volna a szövegen, ha Lencsés kéziratát kiadás előtt ki nem veszi a kezéből a halál. Nem lehetetlen, hogy az *Ars Medica* éppen ezért maradt kéziratban, mert Lencsés György és Heltai Gáspár nem tudott megegyezni a kiadás nyelvi, technikai és gazdasági részletkérdéseiben.

AZ ÁTÍRÁSI KULCS Forrásunk alapszövegének eredeti kéziratában, valamint a különböző másolatokban és bejegyzésekben a magyar hangokat különböző írásjelek jelölik. Az eltelet közel fél évezred alatt a magyar helyesírás bizonyíthatóan sokat változott, és feltehetőleg változott nemcsak a nyelvjárási, de az irodalmi kiejtés, a hangképzés is.

Mivel a jelen forrásrekonstrukciónk nem nyelvészeti, hanem természettudományi szempontokat követ, és a kiadás nem helyesírás, hanem fogalmi feltárást tűzött ki célul, az alapszöveget a 2000. év magyar helyesírásához közelítettük. Ennek során a fő szempont a minél egyértelműbb, a gépi feldolgozás számára is hasznosítható fogalmi elhatárolás volt. Ennek az elvnek esetenként áldozatul estek a szövegnek nemcsak az archaizáló, de a nyelvjárási sajátosságokból adódó következtelenségei, mai jelentéseket zavaró formái, helyesírás, ejtési változatai is. Igaz a kétértelműségeket, a félremagyarázási, félreértelmezési lehetőségeket, buktatókat így sem sikerült teljesen elkerülni, de sikerült jócskán csökkenteni a gyakorlatlanságból fakadó félreolvasások veszélyét.

Az itt közreadott tartalomjegyzékben a mai magyar ábécé betűivel jelölt hangokat az egykori író, illetve a másolók, jegyzetelők az 1. táblázatban található betűjelekkel jelölték.

Váradi Lencsés György hat könyvből álló orvosi monográfiája, *Az egész orvosságról való könyv, azaz Ars Medica* következtelenségekben bemutatott tartalomjegyzéke különösen a magyar orvosi önismeret és általában a magyar nemzeti tudat szerves tartozéka (kellene, hogy legyen).

Önálló közlését itt, a *Magyar Orvosi Nyelv* című folyóiratban főként a következő érvek indokolják: 1. terjedelme; 2. szerkezete; 3. tartalmi gazdagsága; 4. nyelvi öntudata. Ebben a közlésben nem hivatkozom a kérdés eddigi szakirodalmára; akiket további részletek is érdekelnének, azokat a kérdésben nemrég megjelent tanulmányok irodalomjegyzéke segítheti a további tájékozódásban. Aki a rekonstruált kéziratból készített adatbázist kívánja használni, annak a könyvtárakban,

1. táblázat. Az alapszövegünk betűjeleinek megfelelő XVI. századi betűjelek

a = a	ny = ny, ni (Megj.: [n + i] is)
á = aa	o = o
b = b	ó = o
c = c, ch, chi, chy, ci, cy, cz, czy	ö = o/e, eo, ew
cs = ch, chi, c, ci, cy, chy, cz, czy (Megj.: [cs + i]-nek is olvasva)	ő = o/e, eo, ew
d = d	p = p
e = e	q = q
é = ee, e	r = r
f = f	s = ... , s, sz, zs, z
g = g, gh, gi, gy (Megj.: [g + i])	sz = ſ, s, sz, z
gy = gi, gy, gh, g	t = t
h = h, (vagy jelöletlen)	ty = ty, ti (Megj.: [t+i] is)
i = i, j, y	u = u, v, w
j = j, i, y	ú = u, v, w
k = k, c	ü = v, w
l = l	ű = v, w
ly = ly, li (Megj.: [l + i] is)	x = x
m = m	y = y, i, j
n = n	z = z
	zs = z, s

például az Országos Széchényi Könyvtárban vagy a szombathelyi Savaria Egyetemi Központ könyvtárában hozzáférhető *Ars Medica Electronica* címen 2000-ben kiadott CD-ROM ajánlható (Péter H. M. 2008; Szabó T. A. 2000, 2008).²

A tartalomjegyzék egyébként önmagát magyarázza – a kötetek elrendezése, a köteteken belül a fejezetek, alfejezetek, témacímek, betegségeknek, receptek, kezelési módok szerkezeti rendje kiforrott szaktudásra, született szakírói tehetségre vall. Olyan szakterületek elkülönülésének első jelei is felfedezhetők ebben a tartalomjegyzékben, mint a pediatria (gyermekgyógyászat), gynekologia (nőgyógyászat), a geriatria (időskorúak gyógyítása) vagy éppen – ha csak csírájában is – az onkológia. Például a *Gyermekcsékek* belső cím alatt külön felhívja Lencsés a figyelmet a gyermekgyógyászati vonatkozásokra, az *Étele, itala* cím alatt pedig a megfelelő táplálkozásra intő, dietetikai tanácsok sorakoznak.

Gyakran, de korántsem minden esetben a magyar betegségek mellett a latin betegségeknek is feltűnnek, néha – mint például a *Rák (Cancer)* esetében – egészen a maihoz hasonló

értelemben (annak ellenére, hogy a mai betegségeknek orvosi tartalma-értelme gyökeresen különböző az egykoriakétól).

Az itt közölt tartalomjegyzék a három ismert (hiányos) kézirat összevetése nyomán készült „rekonstrukció” eredménye. A használt kéziratok közül az egyik magának a szerzőnek a „nyomdai példánya” volt, amelyet 1577 táján juttatott el Lencsés – kétségtelenül a kiadás szándékával – Heltai Gáspárné nyomdájába, Kolozsvárra.

Ami a jelen közlés technikai részleteit illeti: az egyes szavakon belül szógletes zárójelbe tett betűk a kéziratban olvashatatlan részek értelemszerű kiegészítései. A szógletes zárójelbe tett teljes szavak a jelen közlés szerkesztő-szerzőjének „ésszerű” kiegészítései. Minden egyéb Lencsés György saját munkája.

És még egy megjegyzés a tartalomjegyzék érdekességeiről. Az itt közölt anyag szakmai részleteiben is érdekes – különösen akkor, ha a címek mögötti tartalomra, a diagnózisokra, a kauzális leírásokra, kezelési módokra, receptekre stb. gondolunk. Érdekes racionális szemléletben is, hiszen jóformán teljesen hiányzanak a címek közül a misztikus, babonás utalások (amelyek egyébként az alapszövegben is ritkák, de ott előfordulnak). Különösen érdekes nyelvileg, közérthetőségében. De igazán összességében, folyamatosan olvasva lenyűgöző ez a helyzetjelentés a magyar orvostudomány, a magyar orvosi nyelv immár lassan fél évezreddel korábbi állapotáról.

A szülőknek a gyermekeket nem volt elég világra segíteni: életben is kellett őket tartani. A katonáknak a csatákat nem volt elég megnyerni: a sebesülteket meg is kellett gyógyítani. Egészség kellett a szerelemhez, a születéshez, a szépséghez is. Ennek az elemi igénynek a fél évezredes magyar tükre ez a tartalomjegyzék. És ezért (is) része a magyar orvosi önismertetnek és általában a magyar nemzeti tudatnak.

EGÉSZ ORVOSSÁGRÓL VALÓ KÖNYV, AZAZ ARS MEDICA TARTALOMJEGYZÉKE Tartalmában követi az eredeti, Lencsés György által az 1570-es években összeállított tartalomjegyzéket, de helyesírását 1993-ban a mai helyesíráshoz közelítettük.

2 • Péter H. Mihály 2008. Az *Ars medica* gyógyszerkincse a gyomorbántalmak orvoslására. In: Spielmann Mihály (szerk.): *A gyógyítás múltjából. Spielmann József-émlékkönyv*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 162–176. <http://www.mentorkiado.ro, office@mentorkiado.ro>.
 • Szabó T. Attila, 2000. *Ars Medica Electronica*. BioTár Electronic, Gramma 3.1., Szombathely., CD-ROM.
 • Szabó T. Attila 2008. *Spielmann József és az „Egész orvosságról való könyv, azaz Ars medica”*. In: Spielmann (szerk.): 227–247.
 • Varjas Béla 1943. *XVI. századi magyar orvosi könyv*. Bevezetéssel ellátva közléstesi Varjas Béla. Erdélyi Tudományos Intézet. Kolozsvár. (A csonka „nyomdai kézirat” alapján készült filológiai feldolgozás pdf-je.) <http://mek.oszk.hu/01100/01159/01159.pdf>.

Phlegmon, Parulis
Gyermekecséknek foga húsa nyavalyájáról

Az nyelvéről

Nyelvnek dagadásáról
Gyermekecséknek
Nyelv alatt való dagadásról
Batrachus, Ranula
Nyelvnek gutájáról
Paralysis
Szava az kinek megvesz
Ha ki hirtelen megnémul
Ha ki nem szólhat
Nyelvnek száradásáról

Állnak kapcájáról

[S]eljségről és rebegésről

Az torokról

[Torok dagadásáról]

Torok előtt való húsoknak dagadásáról
Tonsillarum tumor, Amigdalax tumor, Anthyades, Paristhmia
Nyelvcsapnak megnyitásával
Hion, Columelle longitudo
Nyelvcsapnak dagadásáról és tüzesedéséről
Tumor cum inflammatione
Torokgyikről
Squinantia, Angina, Synanche
Négyféle torokfájás
Fattyú torokfájás
Torokdagadásról
Parasinanche
Gyermekecséknek
Toroknak és az lélegzetvevő csőnek repedezett voltáról
Torokban ha valami tömejké (vagy akad)
Torokban levő nátháról
Branchus, Raucedo
Fulladásról
Strangulatio

Éjjeli hortyogásról

Álmából való szólásról

Nyaknak fájásáról

[Tüdőről, derékről, szívről és mellről]

Az tüdőről

Tüdőnek megszorulásáról
Obstructio
Hurutról (Horutról)
Tussis
Gyermekecséknek

[Fulladozás és lebegés]

Nehezen lehésről és fulladozásról
Asthma, Anhelositas, Suspiriositas
[Lefekvő elfulladás]
Orthopnaea
[Öreg fulladozás]
Hypopeia grando
[Lebegés]
Sphyma

Gyermekecséknek

[Tüdő tüzesülése, kelevénye]

Tüdőnek tüzesüléséről
Peripneumonia
Tüzesüléstől
Vértől és sárga sártól
Tüdőnek kelevényéről
Vomica

Tüdőnek sebesülésétől: aszükórságról

Tabes, Phtisis

Az derékről

Oldalhártyán való tüzes kelevényről
Pleuritis

Gennyetséges pökésről

Empyema, Suppuratio

Vérnek pökéséről

Mellnek nyavalyáiról

Oldalnak fájásáról
Háta fájásáról gyermeknek

Az szívről

Szívfogásról
Syncopis, Affect[io] cordis
[Gyomortól való elájulás]
Syncopis ventriculi
Igen megüresüléstől
Veritéktől ha leszen
Fájdalomtól
Elmének megbántásától
Ha nedvességtől
Vékony nedvesség
Tüzesüléstől
Gyomornak rágásától
Fürdőtől
Szívnek reszketéséről, dobogásáról és nyilallásáról
Tremor, Palpitatio, Punctio
Gyermekecséknek

Az csöcsről

Csőcsnek dagadásáról
Tumor
Csőcsnek tüzesüléséről
Inflammatio
Csőcsnek kifakasztásáról
Csőcsnek bimbójának meghasadozásáról
Csőcsben tejnek megaluvásáról és megkövezéséről
Csőcsben tejnek megkevesítéséről
Sparganosis
Csőcsben tejnek megsokasításáról

[Gyomor, máj, lép, belek]

Az gyomorról

Gyomornak bántásiról

Gyomornak tüzesüléséről
Inflammatio
Gyomornak ételt utalásáról
Anorexia, Inappetentia
Gyomornak meghőléséről
Vénembernek való
Gyomornak emésztéséről

Gilisza mia ha nem emészthetne

Gyomornak szertelen nagy éhségéről
Addephagia, Bulimos, Fames magna

Gyomornak szomezhozásáról [szomjúhozásáról]

Gyomornak nyerseségéről
Apepsia, Cruditatis

Gyomornak bőfögéséről
Pneumatosi, Ructus

Gyomornak csuklásáról
Ligmos, Singultus
Gyermekecséknek

Gyomornak émelygéséről, okadásáról

Nausea, Vomitus

Gyermekecséknek

Gyomornak vérokadásáról

Gyomorban okadásnak indításáról

Gyomornak rágásról

Gyomorban ha súly vagy

Gyomornak felfuvalkodásáról

Empieumatosi [Pneumatosi]

Gyomorban vérnek megaluvásáról

Gyomornak csorgásáról

Gyomornak sárbántásáról

Cholera

Gyomornak fájásáról

Gyomornak szája fájásáról

Cardiaca

Csőmöréről

Tekerő csömöréről

Tormina

Hideg csömöréről

Az májról

[Megszorulás, dagadás, kelevény]

Májnak megszorulásáról

Oppilatio, Obstructio, Astrictio

Májnak kemény dagadásáról

Schirrhus

Májnak tüzesüléséről

Hepatis inflammatio

[Kelevény]

Abscessus

[Megfakadás]

Pus

[Kelevénytől lett seb]

Ulcus

Ha gennyetséget hány és okádik

[Hidegülés, keményedés, fájás]

Májnak hidegüléséről

Májnak keményedéséről

Májnak fájásáról

Holimos, Ictoris dolor

Az epéről

Az lépről

[Fájás, rekedés, keményülés]

Lépnek fájásáról

Dolor

Lépnek szorulásáról: rekedésről

Obstructio

Lépnek keményüléséről

Raszt

Lépnek tüzesüléséről

Inflammatio

Az fekete sárról

Atra bilis

Bél között való hártýáról és gyomor alatt való kövér húsról

Mesenterium, Pancreas

[Sárról]

Sárnak az bőr alá kiomlásáról

Ictericia, Aurigo, Arquatas

Fekete sárról

Atra bilis

Az oldalcsontok alatt való húsos hártýákról

Hypocondria, Affectio

Testnek elszáradásáról

Marasmus

Testnek gonosz állapotjáról

Cachexia, Malus habit

Vizkórságról

[Vizkórság]

Hydrops, Aqua intencus

[Bőr között való vízbetegség]

Anasarcha

[Hasról]

[Megtelt has]

Ascites

[Szárazkórság]

Timpanias

Az belekről

[Az megrekedés]

Obstructio

[Az megszorítás]

Coarctacio, Astrictio

[Az megtüzesülés]

Inflamatio

[Kelevény]

Abscessus

[Kelevénynek rothadástól lett megsebesülése]

Ulcus

Hasnak nem mehetéséről, kit colicanak [kólikának] szoktak híni

Colica

Üvegsvívnő nyáltól lett colica

[E]rős csipkedő [n]edvességtől

[I]ett colica

Vesék fájása mia lett colica

Okai az másféle fájalmaknak

[Széknek ... késedelmes menése]

Dejectio ta[r]da

Gyermekecséknek

[Öregembernek]

Hasnak rágásáról

Ileus, Tors[io], Volvulus

Ha az kristely oda berekedne

Gyermekecséknek

Hasnak fájásáról

Gyermekecséknek

**Hasnak menésiről különb-
különbképpen**

[Megemésztdött hasmenés]

Coliaca

[Emésztetlen hasmenés]
Lienteria
 Nyersséggel való hasnak menéséről
Lienteria. [Intestinorum liquor
 Hasnak híg menéséről, fosásról
Diarrhoea, Alui profluvium
 Nyáltól
 Sárga sártó[1]
 Az fekete sártó[1]
 Olvadástól
 Gyermekcséknek
Hasnak vérrel való menéséről
 [Vérhas]
Dysenteria, Tormen
 Háromféle vérhas
 Másféle vérfolyások
 Erőtleneségről
 Gyermekcséknek
 Hasnak nyálas menéséről
Tenesmon, Tensio
 Gyermekcséknek
Beleknek megsebesüléséről
Gilisztákról az belekben
 [Az giliszták]
Lumbrici
 [Gömbölyő giliszta]
Teretes
 [Széles giliszta]
Lati
 [Apróféle giliszta]
Ascarides

Az alférről
 Alfélnek megtüzesüléséről
Inflamatio
 Alfélben levő gennyetségről
 Alfélnek likának megdagadásáról
 Alfél ha meghólyagzik
 Alfélnek megtörődéséről
 Alfélnek likának hasadozásáról
Ragades
 Alfélnek megvarosodásáról
Ulcus
 Alfélnek likában termett csomókról
Condiloma
 Sülyről
Ficus, Sicon, Marisca
 Ha az főben vagon az süly
 Gyermekcséknek
 [Apró fakadékok]
Sicoses
 Alfélből való eleven vérfolyásról
Hemorrhoides
 Kétféle ez vérfolyás
 Alfélnek remesének kifordulásáról
Longanonis, Paralysis ani.
 Tüzesülésről

Az vesékről
 Tüzesülés
[Inflamatio]
 Gennyetség
Abscessus
 Seb

Ulcus
 Vesének fájásáról
Nephritis, Renum dolor
 Veséknek megrekedéséről
Obstructio
 Fövénnyről és kőről az vesékben
Arena, Calculus
 Fövény
[Arena]
 Kő
[Calculus]
 Gyermekcséknek
Kőnek megakadásáról
Az szeméremtesthez való csövekről
Férfiúnak való
Asszonyállatnak való
Vesékben hogy fővény ne teremjen

[Köldök és hashártya]
 [Bél körül való hártya]
 Bélnél körül való hártyanak megszakadásáról
Peritonium siphae
 Gyermekcséknek

Az köldökről
 [Köldök dagadása]
Umbilicorum tumor
 Gyermekcséknek hasa dagadásáról
Tumor ventris
 Vékonyfájásról
Lumbi dolor

Sérvesről

[Hólyagról és vizeletről]
Az hólyagról és abban levő kőről
 Hólyagnak tüzesüléséről
Inflamatio vesicae
 Hólyagnak megsebesüléséről

A vizeletről
 Vizeletnek emésztetlen kimenéséről
Diab[et]es transitus
 Vizeletnek meg nem tartóztathatásáról
Dyammes, Scurria
 Vizelet nem mehetéséről
Ischuria, Suppressio
 Vizeletnek csöpögve való menéséről
Stranguria, Stillicidium
 Vizeletnek nehezen menéséről
Dissuria, Angustia, Difficultas
 Gyermekcséknek
 Vérnek vizeléséről
Mictio cruenta
 [Gennyetséges vizelet]
Mictio purulenta
 [Zavaros vizelet]
Mictio turbida
 [Taknyos vizelet]
Mictio mucosa
 Vizeletnek forróságáról
Ardor

Az szeméremtestről

Szeméremtestnek meredéséről
 [Kévénsággal való meredés]
Satiriasis
 [Kévénság nélkül való meredés]
Priapismus
 Nemzőmagnak akaratja ellen való elmenéséről
Gonorrhoea
 Nemzésre való elégtelenségről
Impotentia
 Szeméremtestnek megkötetéséről
Maleficiatum
 Szeméremtestnek viszketéséről
Pruritus
 Szeméremtestnek szömölcséjéről
Thymus
 Szeméremtestnek megveszéséről

Az szeméremtestnek tökiről
 [Szeméremtest megtüzesüléséről]
Inflamatio
 Gyermekcséknek
 [Monyoknak felfuvalkodásáról]
 Golyóbisoknak viszketéséről

[Tökösségről]
 Tökösségről
Hernia, Auptura, Ramex
 [Bélnél leszállása]
Inguinalis
 [Vizes tökösség]
Aquosus
 [Húsos tökösség]
Carnosus
 Gyermeknek

Az asszonyállatnak madrájáról
 Madrának tüzesüléséről
Inflamatio
 [Madrának gennyetsége]
Abscessus
 Madrának sebesüléséről
Ulcus
 [Madrának dagadásáról]
 Madrának fenéjéről
Cancer
 Madrának kemény dagadásáról
Schirru[s]
 Madrának fuvalkodásáról
Inflatio
 [Szél az szeméremtestből]
Ventositas
 Madrának üszögéről
Mola
 Madrának vízibetegségéről
Hidrops
Madrának fájásáról
 Madrának szorulásáról
Phimosis uteri
 Madrából való vérfolyásról
Haemorrhoides uteri
 Madrának hidegségéről
 Madrának hévségéről

[Folyásokról]
[Havivér folyásról]
 Havivér folyásnak megrekedéséről
Suppressio

Havivér folyásnak természet kívül való menéséről
Profluvium
 Fejér gennyetséges folyásról
Fluor muliebris
 Nemzőmagnak akarat ellen elmenéséről
Gonorrhoea
[Madra leszállásáról, leeséséről]
 Madrának megfulladásáról
Strangulatus, Suffocatio
 [Madra torokszorításáról]
Furor uteri[bus]
 Havivér folyástól
 Nemzőmagnak
 Madrának leszállásáról és leeséséről is
Descensus, Prolapsus
 Leszállás
 Leesés
 Madra ha megdagad
 Madrának öszvevonódásáról
Colvulsio

[Meddőségéről, fogantatásról, gyermekvesztéséről]
[Az meddőségéről]
Sterilitas
 Mitől meddők az férfiak
[Sterilitas viri]
 Miért meddők az asszonyállatok
[Sterilitas mulieris]
 Hogy ne fogadhasson az asszonyállat
 Hogy megnehézkessüljön az asszonyállat
[Fecundatio]

Három dolog az nehézküléshez
 Közösülésnek előtte
 Az közösülés korán
 Ha azt akarod, hogy fiú vagy leány legyen

Fogantatásnak jeleiről
 Férfiú-e vagy leány fogantatott
 Gyermekvesztéséről
[Abortus]
 Hogy gyermeket ne veszítsen az asszonyállat
Abortus

[Terhességéről, szülésről]
Ha gyomrában ételnek kévénsága megveszne
 Ha valamit kívánna enni
Pica, Citta

Az szülésről
 [Tápláló lélek]
Anima nutritiva
 [Érző lélek]
Anima sensitiva
 [Okos lélek]
Anima rationale

Nehezen szülésről
Hogy könnyen szülhessen az asszonyállat
Holt gyermeknek anyja méhéből kihozásáról

Holt húst és rothadást így tisztíts ki
 Agyvelő hártájának sebéről
 Seb mia az ki nem szólhat
 Sebnek tüzzességéről
 Sebben való féregről
 Szeméremtestnek sebéről
 Monyak sebéről
 Csontra húsnak neveléséről
 Sebben húst nevelésről
 Vadhúsnak kivetéséről az sebből
 Sebet fón beforrasztani
 Sebre hogy fene ne essék
 Sebeseznek való ital
 Inaknak sebéről
 Inaknak megnyúlásáról
 Inaknak megszáradásáról
 Inaknak megszugorodásáról
 Ízen való sebnek tüzzességéről
 Izvíznek csorgásáról
 Szárazasztó szerszám
 Főnek ütéséről
 Vadhúsról

Csontbéli nyavalyákról

Csontnak töréséről
 Törött csontnak kivételéről
 Magas helyről az kik leesnek
 Szakadásról és romlásról
 Ízeknek kimenéséről
Pararthrima, Dearticulatio, Subluxatio
 Csontnak az izből kieséséről
Exarthrima, Exarticulatio
 [Állkapcának leesése]
Luxatio mandibulae
 [Nyakcsont helyéből kiesése]
Spondilia
 [Felső karcsontra vállból kiesése]
Aductorium cubitus
 [Az kézfőnek helyéből való kiesése, menyülése]
Iunctura man[us]
 Comb csontnak avagy csipőcsont[nak kiesése]
Ancha...

Táblája ez könyvnek ötödik részének

**MÉRGES ÁLLATOKNAK
 MEGMARÁSÁRÓL ÉS EGYÉB
 MÉRGES DOLGOKNAK
 ÁRTALMAI ELLEN**

[Egész orvosságról való könyv]

Hatodik rész

[Ars Medica * Toxicologia]

Mérgek állatokról való orvosságok

[Magától való orvosságok]
Simplex
 [Sok szerszámból csinált orvosságok]
Composita

[Mérgező növényekről]

Sashagymáról
Cholcion, Bulbus solestris

Anakardiáról
[Anacardia]
 Iszalagról
Staphisagria
 Bolondító és halálhozó ebszólőről
Solanum maniacum
 Farkashársról
Aconitum secundum
 Tengerihagymáról
Scilla
 Kakaslábőről
Flammula
 Csalán magváról
Urticae semen
 Kígyófőnek magváról
Dracunculi semen
 Sobrakborsról
Coriandrum
 Bolhafőről
Pasyllion
 Bűrőkről
Cicuta
 Tiszafáról
Taxus
 Laurusfa nyelv rózsról
Nerium
 Ötödik kakastaréjőről
Sardonian her[ba]
 Beléndfőről
Hioscyamus
 Natragulafőről
Mandragora
 Máknak kifacsart tejéről
Opium
 Méregfőről
Napellus
 Fekete tövislapuról
Chamaeleon niger, Ixia
 Étetésről
Intoxicatio
 Görög fejérről
Cerussa
 Gombákról
Fungi
 Halálos gomba

[Emberi és állati mérgek]

Bikavérről
Sanguis tau[ri]
 Havivéréről asszonyállatnak
Mulierum men[s]truis
 Macskának agya velejéről
Felis cerebrum
 Szarvas farkáról
Cauda cervi
 Lónak veritékéről
Sudor equi
 Hódnak hólyagáról
Castore[um]
 Oltóval elegyített tejről
Lacto coagulum

[Ásványi mérgek]

Ezüsttájtékről
Argenti spuma
 Vasporról

Ferri
 Mágneskőről
[Magnetum]
 Réznek pattogozó héjáról
Squama aeris
 Eleven kénesőről
Argentum viv[um]
 Cinobriom ellen
 Mézsről és aranyszín festékről
Calx. Auripigment[um], Sandaracha
 [Rosica és réznek rozsdája]
Arsenicum aerugo
 Mézsről és aranyszín festékről
 [Rosica és réznek rozsdája]

[Növényi mérgekről - ismét]

Fejér hunyorról
Veratum album
 Szamáruborkáról
Elaterium
 Fekete gombáról
Agaricum nig[rum]
 Disznókenyérrel
Cyclaminus
 Fekete hunyorról
Veratum nig[rum]
 Euforbiumról
Euphorbium
 Turpetumról
Turpetum
 Ebtejről
Thytmalus
 Földi tökről
Bryonia
 Olasz-tökről
Colochyndtidis
 Scammoniaról
Scammonia
 Sárfgőmagról és csodafáról
Lathyrus, Ricinus

[Mérgek állatok marásáról]

Dühös ebről
Canis rabiosus
 [Egyéb állatok marásáról]
 Darázs- és méhmarásról
Vespa, Apis
 Póknak marásáról
Phalangium
 Papmacskájáról
Scolopendr[a]
 Skorpió marásáról
Scorpio
 Pókegerről
Mus araneus
 Tengerirépa, skorpió és sárkányhalakról
Pastinaca marina, Scorpio et Draco

[Mérgek kígyókról]

Viperakígyóról
Vipera
 Kemény farkú kígyóról
Ammodites

Rothasztó kígyóról
Seps
 Nyíl módra repülő kígyóról
Acontia, vel Iaculus
 Vak kígyóról és kétfejű kígyóról
Caecilia, Amphisbaena
 Cserfa tövében lakó kígyóról
Dryinus, vel Chelydrus
 Vérindító kígyóról
Haemorrhons
 Szomjúsághozó kígyóról
Dipsas vel Situla
 Vízben lakó kígyóról
Hydrus Natrix
 [Földi és vízi kígyók]
Chersydrus
 Csepegetett kígyóról
Cenchrus
 Szarvaskígyóról
Cerastes
 Áspiskígyóról
Chelidonia
 [Pökő kígyóról]
Pytas (?Pytaw)
 [Déli kígyóról]
Chorsana
 Basiliscus kígyóról
Basiliscus, Regulus
 Akármiféle kígyónak harapásáról
Serpentium mors(us)
 Kígyó avagy béka ha emberbe búvik

[Egyéb mérgek állatokról]

Menyét harapásáról
Mustella
 Ebmarásról ki nem dühös
 Csillagos tarkagylkról
Stellio
 Szalamandra gyíkról
Salamandra
 Krokodilus harapásáról
Crocodylus
 Tollas-avagy csirkebékáról
Rubeta
 Nadályról
Hirudo
 Körösféregről
Cantarides
 Fenyőfa hernyójáról és baromfőzö-
 bogárról
Pinorum eruca. Buprestis
 Négylábú állatnak marásáról
 Minden mérge ellen
 Mérgek állatok eltávolításáról
 Gyomorban lévő aludt vérről
 Hideg víznek bántásáról

[Elveszett receptek]

[Hideg húsnak bántásáról]
 [Bornak bántásáról]
 [Nicotea]
 [Tabacum]
 [Szentkeresztfőnek hasznái]
 [Rózsa]

Táblája ez könyvnek hatodik részének

EGÉSZ ORVOSSÁGRÓL VALÓ
KÖNYV, AZAZ ARS MEDICA
Az alapszöveg eredeti, Lencsés
György által az 1570-es években
összeállított és 1993-ban a mai
helyesíráshoz közelített eredeti latin
és magyar mutatói

Index generalis totius libri de
ARTE MEDICA

A

Abortus	374
Abscessus	566
Aconitia	672
Aconitum secundum	640
Achor	450
Acroordon	48
Addephagia	184
Adeni	541
Adenum tumor	551
Adjutorium	619
Aegilops	84
Aerugo	657
Affectus cordis	167
Agaricum nigrum	657, 658
Alintisar	70
Alcola	113
Alvi profluvium	251
Alopecia	449
Alphos	541
Amaurosis	65
Albugo tenuis	72
Amigdalarum tumor	129
Ambustum	571
Ammoditers	671
Amphisbaena	673
Anoia, amentia	32
Anthzades	132
Angina	132
Anhelositas	145
Anorexia	182
Anasarcha	231
Angustia	308
Anthrax	545
Antha	521
Anacardia	638
Apoplexia [?]	49
Apotosis	91
Aphthae	113
Apepsia	185
Aposthema	566
Apis	665
Aspis	677
Ardor	4, 312
Argustus	224
Aqus intercus [?]	231
Arena	285
Arthritis, artesis, articularis	390
Ardens febris	506
Argenti spuma	653
Argentum vivum	655
Arsenicum	657
Asthma	145
Astrictio	205
Ascites	232

Ascarides	263
Aspis	677
Atra bilis	221
Aurigo	224
Auripigmentum	656
B	
Basiliscus	678
Batrachus	127
Branchus	137
Bryonia	660
Bulbus sylvestris	638
Bulimos	184
Buprestis	688
C	
Cataphora somnolenta	34
Cataphora non somnolenta	35
Caros	35
Catoche, catalepsis	36
Canina convulsio	55
Catarrhus	61
Cataracta	68
Caries	123
Cardiaca	200
Cachexia	230
Calculus	285
Cancer matricis	333
Calvites	449
Causon	506
Carbunculus	545
Carcinoma	554
Cancer	554
Caries ossium	564
Cauda cervi	651
Castoreum	652
Calx	656
Canis rabiosus	661
Caecilia	673
Cantharides	686
Cephalalgia	2
Cephalea	16
Cerussa	648
Cenchrus	676
Cerastes	676
Cholera	196
Chelys	547
Chamaeleon niger	647
Chelidrus	673
Chersydrus	675
Chelidonia	677
Chersaea	677
Cinicus spasmus	55
Citta	377
Cicuta	643
Cinobrium	656
Clavus	480
Coma	34
Congelatio	36
Comitialis morbus	42
Comphosis	96
Coriza	109
Columelle longitudo	131
Coarctatio	238
Colica	230
Condyloma	271

Contagiosa febris	524
Concretio nervi	551
Contusio	579
Colchicon	638
Coriandrum	642
Colochyntidis	660
Crassa albugo	74
Crithe	80
Cruditas	184
Crocodilus	684
Cubitus	620
Cyclaminus	68, 654, 658
D	
Dalirium	20
Desipiscentia	26
Destillatio	61
Defluvium	91, 454
Dentium dolor	117
Dentatio	121
Depascens ulcus	568
Dearticulatio	616
Distensio nervorum	56
Distorsio	65
Diarrohoea	251
Disenteria	255
Diabes	302
Disuria	308
Difficultas	308
Diaria	498
Diarium plurium dierum	502
Diuturna	522
Diuturnum ulcus	569
Dipsas	674
Draco	669
Dracunculi semen	642
Dryinus	673
Dyscria	96
Dyamnes	304
E	
Ecpiesmos	83
Ecchyoma	565
Elephantiasis	541
Elaterium	657, 658
Empysma	90
Empyema	160
Emphieumatosus	195
Ericausis	4
Epilepsia	42
Ephialtes	48
Epiphora	89
Ephemera	496
Epinctis	547
Erysipelas simplex	557
Erysipelas ultimatum	557
Euphorbium	659
Exitus oculi	83
Exanthema	617
Exarthrima	617
Exarticulatio	617
F	
Fatuitas	32
Fames magna	184
Febris	493

Febris ardens	506
Febris cerebrum	651
Ferri scobs.	654
Ficus	271
Fistula	568, 570
Flammula	641
Fluor muliebris	348
Fractura	579
Furor	30
Furor uterinus	351
Furfur	459
Furunculus	547
Fungi	649
G	
Gangraena	564
Ganglion	551
Glaucoma	65
Glabrities	91
Gonorrhoea	314, 350
Grando	145
Gravedo	109
H	
Habitualis	518
Hemicrania	17
Hemiplexia	51
Haemorrhagia	105
Haemoptosis	163
Haemorrhoides	273
Haemorrhous	674
Haebetudo	65
Hirtulus morbus	42
Hepatis inflammatio	209
Hernia	325
Haemorrhouis uteri	340
Hectica	496, 518
Hectica puerorum	523
Herpes miliaris	561
Herpes exedens	561
Hion	131
Hirudo	685
Hypochisis	68
Hypopion	75
Hordeolum	89
Hypopeja	145
Hypocondrista affectio	228
Hydrops	231
Hyosciamus	645
Hydrus	674
I, J	
Iaculus	672
Ictus oculi	88
Ictericia	224
Ignis persicus	545
Ileus	245
Impotentia	316
Impetigo	475
Insomnia	21, 23
Insania	30
Incubus	48
Inflammati	83, 90, 92
Inflatio	90
Inappentia	182
Intestinatorum livor	250

Intoxicatio	648	Nocturna coecitudo	82	Pupillae diminutio	71	Stranguria	307
Ioathos [?]	472	Nodi	407	Punctio	579	Stillicidium	307
Isuria [?]	[?]	Nicocea	693	Pustula	472	Sterilitas	361
Ischuria	315	Nubecula	72	Pytiriasis	459	Struma	552
Ischias	405	Nyctalopia	82	Q		Straphisagria	638
Junctura manus	621	O		Quartana	515	Subeth	35
Ixia	647	Obfuscatio	66	Quotidiana	508	Suffusio	68
L		Obscuritas	65	R		Sugillatio	75, 565
Lacryma	89	Obstructio	140, 205, 236	Ranula	127	Surditas	96
Lac coagulatum	653	Oculi resolutio	65	Raucedo	137	Suspitositas	145
Lathyrus	660	Odontalgia	117	Ragades	269	Suppuratio	160
Lethargus	37	Odontophia	121	Ramex	325	Suppressio	305, 341
Leucoma	74	Oedema	548	Resolutio nervorum	51	Subluxatio	616
Lentor	121	Ophthalmia	78	Renum dolor	282	Sudor equi	652
Lentigo	470	Oppilatio	205	Regulus	678	Syrismus	98
Leuce	472	Ophiasis	449	Ricinus	660	Synache	132
Lippitudo	81	Opium	646	Ructus	186	Synopsis	162
Lignos	187	Orthophnaea	145	Ruptura	325	Sycoses	273
Lienteria	250	Ozoena	103	Ruptio	379	Synochus	496
Longanosis	277	P		Rubeta	684	Synochus continens	501
Lumbrici	262	Paralysis	51, 65, 127	S		Synochus non putida	502
Lumbi dolor	295	Paraplexia	51, 54	Sacer morbus	42	Synochus putida	504
Luxatio	617	Parotides	101	Sarcoma	104	T	
Lusciositas	89	Parulis	125	Satyriasis	312	Tabes	71, 251
M		Paristhmia	129	Salacitas mulierum (lat.)	389	Taxus	643
Madarosis	91	Palpitatio, punctio	170	Safati	462	Tabacum	693
Mania	30	Pancreas	221	Sacer ignis	557	Tetanus	36
Marcor	34	Paralysis ani	277	Sardonias herba	644	Tenesmon	261
Macula oculi	75	Papula	483	Sandaraca	656	Tensio	261
Marasmus	229	Panus	544	Salamandra	683	Tendo	541
Malus habitus	230	Pararthrima	617	Scotoma	40	Tertiana	511
Marisca	271	Pastinaca marina	669	Scabies	90	Terminthus	547
Mandibula	617	Peripneumonia	148	Schirrus	207, 334, 550	Thymus	329, 480
Mandragora	645	Peritonium	292	Scurria	304	Thyrtimalus	660
Maleficiatum	318	Pediculatio	462	Sciatica	405	Tinnitus	98
Melancholia	25	Pestilentialis febris	524	Scrophula	551	Tinea	460
Memoria abolita	32	Phrenitis	19	Scilla	640	Tonsillarum tumor	129
Mesenterium	221	Phthisis	71, 151	Scammonia	660	Torsio	245
Melas	472	Phlyctenae	77	Scolopendra	666	Tormen	201, 255
Mictio cruenta	310	Phlegmon oculi	78	Scorpio	666, 669	Tremor	60, 170
Mictio purulenta	311	– auris	92	Sebel	76	Tromos	60
Mictio turbida	ibid.	– dentium	125	Seps	672	Tophi	407
Mictio mucosa	“	– corporis	542	Serpentium morsus	679	Transitus	302
Morosis	32	Phalangosis	90	Sitis magna	184	Tussis	141
Mola	336	Phimosi uteri	339	Singultus	187	Tuberculum	545
Morphea	475	Phtisiasis	459	Sicori [?]	271	Turpetum	660
Morbili	483	Phacos	470	Siphae	292	Tumor cum inflammatione	131
Morbus attonitus	49	Phygetlon	544	Sinus	567, 570	Tympanias	233
Mulierum salacitas	398	Phyma	545	Situla	674	V	
Mulierum menstruus	651	Phagaedena	568	Sopor	34	Varus	472
Mus araneus	668	Phalangium	666	Somnus profundus	35	Variolae	483
Mustela	682	Pica	377	Solanum maniacum [?]	638	Veternus	35
Mydriasis	70	Pinorum eruca	688	Spasmus	57	Vesicae	17
Myopiiasis	89	Pleuritis	154	Sphyma	146	Ventus tumor	295
Myrmecia	480	Pneumatosi	186	Sparganosis	178	Vesicae inflammatio	300
N		Polypus	104	Sphacelus	564	Verruca	480
Napellus	646	Porrigo	459	Spondilia	618	Veratrum album	657
Natrix	675	Pruritus	81	Squama aeris	655	Vespa	665
Nevus	485	Priapismus	313	Stultitia	32	Vertigo	40
Nervorum vigor	56	Psorophthalmia	90	Strabismus	65	Vipera	670
Nephelion	72	Psyllion	642	Sternutatio	111	Ulcus	86, 579
Nephritis	282	Pterigion	76	Strangulatio	138	Ulcera	471
Nerium	644	Ptyas	677			Ulcus inflammatus	573
		Pupillae dilatio	70			Ulnus	579

Urtica semen	641	Bolondító és halált hozó		Égésnek helyéről	475	Foga gyermeknek hogy hamar	
Umbilicorum tumor	294	ebszőlőről	639	Egy galambmonynyi dagadásról	547	keljen	121
Ungula, anguis	76	Bürokról	643	Égésnek sebéről	571	Fognak feketeségéről	121
Undimia	548	Bornak bátásáról	691	Elszárasztó hideglelésről	518	Fognak ingóságáról	122
Vomica	150			Egymódú hideglelésről	510	Fogak ha odvasok és inganak	123
Woleulus [?]	294	C		Eleven kéneséről	655	Foghúsának nyavalyájáról	123
Urticae semen	541	Csalán magváról	641	Emlékezetnek eltávozásáról	32	Foghúsának rothadásáról,	
Ustio	4	Csövekről az szeméremtesthez	291	Ötödik kakastaréjfürről	644	azaz izételről	124
		Cserfa tövében lakó kigyóról	673	Epéről	214	Fognak husán való kelevényről	
		Csipőben való köszvényről	405	Erőtlenéséről	261	azaz inynek megkeleséről	125
Közöségés táblája ez		Csipőiről gyermekcsének	409	Eutésről [ütésről] az testen	422	Fogadása ellen méhiben	
EGÉSZ ORVOSSÁGRÓL VALÓ		Csillagos tarka gyíkról	683	Euphorbiomról	659	az asszonyállatnak	364
KÖNYVNEK		Csirke- vagy tollas békáról	684	Éjjel-nappal nagy alvó		Fogatatásnak jeleiről	369
		Csöcsről	174	betegségekről	34	Földítőkről	660
A		Csöcsnek dagadásáról	174	Ezüsttajtekről	653	Fosásról	250
AGYVELŐRŐL	1	Csöcsnek tüzesüléséről	175			Fövényről és kőről az	
Agyvelőről csorgó vérről	589	Csöcsnek kifakasztásáról	175	F		vesékben	284, 285
Agyvelőhártának sebiről	597	Csöcsnek bimbójának		Farkassebről	561	Folyosóról	561
Ajaknak repedezéséről	477	meghasadozásáról	176	Farkashásról	640	Fodorhajnak csinálásáról	457
Akármiféle kigyónak harapásáról	679	Csöcsben tejnek megaluvásáról és		Fekete sártól lett esztelenségről	26	Franczuról	429
Álomhozó orvosságok	23	megkövesüléséről	177	Fél gutaütésről	51	FÜLRŐL	91
Álomkivánsának betegségről	37	Csöcsben tejnek megkevesítéséről	178	Fekete sárról	221, 227	Fülben való kelevényről	92
Aludt vért az ki száján hány	115	Csöcsben hogy az tej		Fejér gennyedséges folyásról	348	Fülnek hévségből való fájásáról	93
Állnak kapcájáról	128	meg ne aludjék	178	Férfiu-e vagy leány fogantatott	371	Fülnek hidegségtől való fájásáról	94
Álmában való szólásról	139	Csöcsök hogy meg ne teljenek	178	Férfiu magot megsaporításról	389	Fülnek nedvességtől való	
Alfélről	268	Csöcsben tejnek megsokasításáról	178	Férfiu magot megapasztásáról	ibid.	széltől való fájásáról	95
Alfélnek megtüzesüléséről	ibid.	Csöcs hogy meg ne nagyuljon		Fekete sárnak megindításáról	436	Fülnek víztől való fájásáról	95
Alfélben lévő gennyetségről	ibid.	és alá ne nyúljon	479	Fekete hajnak csinálásáról	457	Fülnek csengéséről és zúgásáról	98
Alfélnek likának megdagadásáról	ibid.	Csöcsnek megkeményítéséről	479	Fegyver, avagy egyéb mia lett		Fülben való féregtől	100
Alfél ha meghólyagozik	ibid.	Csoklás	187	sebekről	579	Fülnek rútsága tisztításáról	101
Alfélnek megtörődéséről	ibid.	CSÖMÖRRŐL	201	Fenének ételéről	554	Fül mellett való kelevényről	201
Alfélnek likának hasadozásáról	ibid.	Tekerő/hideg csömörről	201	Feje tetején lévő varacsájáról		Fulladásról	138, 145
Alfélnek megvarasodásáról	270	Combnak dagadásáról	413	kis gyermeknek	462	G	
Alfélnek likában termő csomókról	271	Combközi tüzesülésről	414	Fekete töviseslapuról	647	Gelyvának dagadásáról	552
Alfélből való eleven vérfolyásról	273	Csontra husnak neveléséről	600	Fekete hunyorról	637, 658	Gyermekecsének asszubetegségről	523
Alfélnek remesének kifordulásáról	277	Csontbéli nyavalyákról	607	Fekete gombáról	658	Gyermek hogy alhassék	25
Aranyszinfű festékről	656	Csontnak töréséről	612	Fenyőfa hernyójáról	688	Gyermek ha retteg álmában	25
Aludt vérről	589	Csontnak az izekből kieséséről	617	Fiu vagy leány legyen az kit		Gyermek ha ásit, mikor aluszik	26
Apostolok íre	596	Combnak csonja ha		fogad az asszonyállat ha akarod	369	Gyermek hogy sokat ne sirjon	26
Asszükórságról	154	helyéből kiesik	621	FŐRŐL	1	Gyermekvesztésről	373
Asszonyállatnak madrájáról	229	Csöpögetett kigyóról	676	Főnek ujonnan való fájásáról	2	Gyermeket hogy ne veszítsen	
Asszonyállat hogy ne fogadhasson	364	Crocodilus harapásáról	684	Főnek hévségből való fájásáról	4	az asszony	374
Asszonyállat hogy megnehezüljön	365			Főnek hidegségből való fájása	7	Gyermektartónak kihozásáról	383
Asszonyállat hogy gyermeket ne		D		Főnek szárazságból való fájása	8	Gyermekecsének ha valami tagja	
veszítsen	374	Dagadásokról, kik természet		Főnek nedvességből való fájása	9	elasszna	411
		ellen lesznek	341	Főnek telességből való fájása	10	Gyermekecsének betegeskedéséről	421
B		Dagadásnak kifakasztásáról	553	Főnek sártól való fájásáról	11	Giliszta mia ha nem emészthetne	
Bolhafürről	642	Dagadásokról, kik megfakadván		Főnek nyáltól való fájásáról	12	az ember	184
Baziliskusz-kigyóról	678	sebbé lettenek immár	566	Főnek gyomortól való fájásáról	13	Gilisztákról az belekben	262
Baromúzó-bogárról	688	Darázsmarásról	665	Főnek részegségtől való fájásáról	24	Görcs	57
Békája az nyelvnek	127	Derékről	154	Főnek erős fájásáról	16	Genyedséges pökésről	160
Bélközt való hártjáról	221	Disznókenyérről	658	Főnek fél felől fájása	17	Gyomorról	175
Belekről	236	Dögös és veszedelmes		Főnek hévségtől fél felől való		Gyomornak bántásáról	180
Beleknek megsebesülésiről	262	hideglelésről	524	fájásáról	18	Gyomornak tüzesüléséről	181
Bél körül való hártýáknak		Döghalálnak jelei	525	Főnek hidegségtől fél felől való		Gyomornak ételtulátásáról	182
megszakadásáról	292	Dögtől mint kelljen magát		fájásáról	18	Gyomornak meghűléséről	182
Bélpoklosságról	423	embernek megoldalmazni	532	Főnek sártól való fájásáról	19	Gyomornak emésztéséről	183
Beteges testnek meghűddéséről	420	Dühös busult bolondságról	30	Főben való apró fakadékokról	459	Gyomornak szertelen nagy	
Betegnek megdagadásáról	420	Dühös ebről	661	Főnek kopaszságáról	449	éhségéről	184
Betegről, az ki nyállal rakva	421			Főnek csorgásáról	61	Gyomornak szomjuságáról	184
Betegeskedésiről gyermekecsének	425	E		Főben való tetüről és serkéről	462	Gyomornak nyersességéről	185
Beléndfürről	645	Ebszőlőről, mely megbolondít		Főnek ütéséről	605	Gyomornak bőfögéséről	186
Béka ha emberbe búvik	681	és halált hoz	639	FOGRŐL	116	Gyomornak csoklásáról	187
Bikavérről	650	Ebtejről	660	Fognak bántásáról	116	Gyomornak emélygéséről,	
Boszorkánról	48	Eb marásáról ki nem dühös	683	Fognak fájásáról	117	okadásáról	189
Bort hogy ne ihassék ember	437	Égés mia lett kopaszságról	453				

Gyomornak vérokadásáról	193	Hideglelés	493	Köröm ha vak	417	Menyét harapásáról	682
Gyomorb[an] okadásnak indításáról	194	Hideg víznek bántásáról	690	Köröm ha inog	418	Mérges állatok eltávolításáról	690
Gyomornak rágásáról	194	Hideg húsnak és hálnak bántásáról	691	Köröm ha megtörött	418	Minden testnek elszáradásáról	423
Gyomorban ha súly nagyon	194	Hortyogásról	139	Körömméregéről	418	Mindennapi hideglelésről	508
Gyomornak fölvulkodásáról	195	Horutról	141	Kopaszágáról az főnek	449	Mindenféle hideglelésről	522
Gyomorban vérnek megaluvásáról	196	Hólyagról és abban lévő kőről	296	Kopaszágról égés mia	453	Minden méreg ellen	689
Gyomornak csorgásáról	196	Hólyagnak tüzesüléséről	300	Korpás főről	459	Mozgásnak és érzékenységnak elvételének betegségéről	36
Hasnak sárbántásáról	196	Hólyagnak megsebesüléséről	301	Kopjaöklelés ellen ír	590	Monyak sebéről	600
Gyomornak fájásáról	198	Holt gyermeknek anyja méhéből kihozásáról	382	Koszos és varas főről	460	N	
Gyomornak szája fájásáról	200	Hosszúbetegségről	421	Könyökcsont	620	Nadályról	685
Gyomor alatt való kövér húsról	221	Hódnak hólyagjáról	652	Kóris-féregről	689	Nátháról	61, 109, 137
Gyomorban lévő aludt vérről	690	I		L		Natragulafőről	645
Golyóbisoknak viszketéséről	325	Inaknak öszvevonódásáról, meredéséről, azaz meredőkről	56, 419	Lábnak megaluvásáról	412	Némulás az kit bánt	128
Gombákról	649	Inaknak fájásáról	419	Lábnak dagadásáról	413, 414	Nehezen lehésről és fulladozásról	145
Gonosz pattogozásokról	547	Inaknak megnyúlásáról	419, 604	Lábnak útonjárásban fájásáról és megdagadásáról	414	Nemzőmagnak akarattja ellen való elmenéséről	319, 350
Genyedséges sebről kelevénynek (kelevénynek)	570	Inaknak temérdeküléséről	420	Lábnak hidegmegvételeléről	415	Nemzésre való elégtelenségről	316
Görögfejjéről	648	Inakon való dagadásról	551	Lágy dagadásról	548	Nehézkülsése felől az asszonyállatnak	365
Gutaütésről	49	Inaknak sebéről	603	Lapostetűről	463	Nehézkés asszonyinak ha lábai dagadnak	376
Guta fél felől az kit megüt	51	Inaknak megszáradásáról	604	Laurusfalevelű rózsáról	644	– ha az hasa valami szélnek miatta igen kiterülne	376
Guta egy tagot ha megütött	54	Inaknak megszaporodásáról	604	Lépről	215	– ha valamit kívánna enni	377
Gyujtokván hideglelésről	506	Inekről [Inyekről]	123	Lépnék fájásáról	217	– ha gyomorban ételnek kivánsága megveszne	377
H		Innek megkeeléséről	125	Lépnék szorulásáról, rekedéséről	217	Negyednapi hideglelésről	515
Hagymázról	19	Izételről	124	Lépnék keményüléséről	218	Négylábú állatnak marásáról	688
Hagymáz három féle	19	Izokról	390	Lépnék tüzesüléséről	220	Nyilallásról	170
Hallásnak megvesztéséről	96	Izekben való csomókról	407	Lápockacsontnak fájásáról	428	Nyillövés ellen ír	590
Hasa fájásáról gyermeknek	197	Izek ha nem mozoghatnak	409	Lónak veritékéről	652	Nyilmódra repülő kigyóról	672
Hasnak nem mehetéséről kit colicanak szoktak hívni	238	Izen való sebnek tüzeségéről	605	M		Nyálnak megindításáról	436
Hasnak rágásáról	245	Izeknek kimenyüléséről	616	Madrájáról az asszonyinak	329	NYELVRŐL	126
Hasnak fájásáról	247	Izből csontnak kieséséről	601	Madrának tüzesüléséről	329	Nyelvnek dagadásáról	126
Hasnak menéséről		Izvíznek csorgásáról	605	Madrának sebesüléséről	331	Nyelv alatt való dagadásról	127
különb-különbképpen	249	Izzadásnak indításáról	487	Madrának fenéjéről	333	Nyelvnek gutájáról	127
Hasnak nyersséggel való menéséről	250	Izzadásnak megállatásáról	488	Marának kemény dagadásáról	334	Nyelvnek száradásáról	128
Hasnak híg menéséről	251	Iszalagról	639	Madrának fuvalkodásáról	334	Nyelvcsapnak megnyílásáról	131
Hasnak vérrel való menéséről	255	K		Madrának leszakadásáról és leeséséről	355	Nyelvcsapnak dagadásáról és tüzesüléséről	131
Hasnak nyálas menéséről	261	Kakastaréjfőről	644	Madrának öszvevonódásáról	361	O	
Hasa dagadásáról gyermekének	295	Kakaslábfőről	641	Madrának tisztulásáról szülés után	384	[AMC 705]	
Havi vérfolyásnak megrekedéséről	341	Kéznek megcsüggedéséről	410	Madrának üszögéről	335	Odvas fogak ingásáról	123
Havi vérfolyásnak természet kívül való menéséről	346	Kéznek reszketéséről	411	Madrának megfulladásáról	350	Okadásra, émelygésről	189
Hasnak meglágyításáról és elindításáról	431	Kéznek megaluvásáról	412	Madrának vízbetegségéről	337	Okadásnak indításáról	194
Haj, avagy szőr neveléséről	451	Kéznek megszaporodásáról	412	Madrának fájásáról	338	Oldalhártyán való tüzes kelevényről	155
Haj elhullásról betegség mia	454	Kéznek dagadásáról	413	Madrából való vér folyásról	340	Oldalnak fájásáról	165
Hajnak ékesítéséről	456	Kéznek fejrítéséről	480	Madrának hidegségéről	341	Oldalcsontok alatt való húsos hártýákról	228
Hajnak végniek hasadozásáról	457	Kék szem változásáról	463	Madrának hevességéről	341	Oltvarról	462
Hajnak hosszan neveléséről	456	Kemény dagadásról mint az kő	550	Madrának megfulladásáról	350	Olaszokról	660
Hajnak fodorra csinálásáról	457	Kelevénynek gonosz és ártalmas és fájdalmas sebéről	570	Madrának vízbetegségéről	337	ORRŐL	102
Hajnak vörössé csinálásáról	457	Kelevénynek völgyes és ménylikú sebéről	570	Madrának fájásáról	338	Orrnak varaságáról	102
Hajnak feketévé csinálásáról	457	Kelevénynek genyedttségese sebéről	570	Madrának fájásáról	338	Orrnak tüzes fakadásáról	103
Haj hogy meg ne öszüljön	458	Kelevény sebnek megtüzesüléséről	573	Madrának fájásáról	338	Orrban való fekélyről	103
Haj hogy fejérré változzék	458	Kelevény sebnek beforrasztásáról	573	Madrának fájásáról	338	Orrban való rothadt húsról	ib.
Haj hogy aranyzínű legyen	464	Kigyófünek magváról	642	Madrának fájásáról	338	Orrnak való termett húsról	104
Harmadnapi hideglelésről	511	Keményfarkú kigyóról	671	Madrának fájásáról	338	Orrnak vérinek járásáról	105
Havi véreől asszonyállatnak	651	Kétféjű kigyóról	673	Madrának fájásáról	338	Orrnak vére elindításáról	108
Himlőnek helyéről	475	Kigyó vagy béka ha emberbe[n] bívik	681	Madrának fájásáról	338	Orrban csorgó nátháról	109
Himlőről	483	Körságütésről és törésről	42	Madrának fájásáról	338	Orbánról	557
Himlő hogy szembe ne szökjék	484	Kőről és fővényről az vesékben	285	Madrának fájásáról	338	Orca hogy fényes legyen	465
Himlőtől hogy az orr meg ne rútoljon	484	Kőnek megakadásáról	290	Madrának fájásáról	338		
Himlő hogy az tüdőre ne ragadjon	484	Köldökről	294	Madrának fájásáról	338		
Himlő mikor kiüt és megéri	484	Köszvényről	396	Madrának fájásáról	338		

Orca hogy fejr legyen	466	Sebnek való ír	588	V	Szemnek homályosságáról	72	
Orca hogy piros legyen	467	Sebnek véreinek megállatásáról	588	Varas és koszos főről	460	Szemnek hályagáról	74
Orcában való vérenek megaluvásáról	467	Seb mia az ki nem szólhat	597	Vápás kelevénysebnek betöltéséről	573	Szemnek makulájáról	75
Orcának rút színéről	468	Sebnek tüzeségéről	597	Vasat és egyéb állatot mint kelljen az sebből kivenni	593	Szemnek való fakadékokról	77
Orca sömörködéséről	468	Sebben való féregről	598	Vadhúsról	605	Szemnek fájásáról	78
Orca megfeketedéséről	469	Sebből vadhúsnak kivestése	601	Vasporról	654	Szemnek vörösségéről	80
Orcának dagadásáról	ib.	Sebet fön beforrasztásról	601	Vérnek pokéséről	163	Szemnek csipáságáról	81
Orcáról fakadékhelyeknek elvesztéséről	459	Sebre hogy fene ne essék	601	Vérhas	255	Szemnek viskétéséről	81
Orcának korpázásáról	470	Sebeseknek való ital	602	Vékonyfájásról	295	Szemnek farkashályogjáról	82
Orcát hogy az nap meg ne égessen	470	Sebéről inaknak	603	Vérindító kígyóról	674	Szemnek látásáról	83
Orcán való szeplőről	470	Scammonióról	660	VESÉKRŐL	278	Szem ha szép, de keveset látni vele	83
Orcán való fakadékokról	471	Scorpió marásról	666	Vesének fájásáról	282	Szemnek tüzeségéről, tüzesüléséről	83
Orcának szép szint adásáról	477	Siketségről és nehezen hallásról	96	Vesének megrekedéséről	284	Szemnek kidüllyedéséről	83
Ó sebnek való víz	594	Sobrakborsórol	642	Vesékben való fővényről és kőről	285	Szemnek kecskehályagáról	84
P		Serkentő orvosság	24	Vesékben hogy fővény ne teremjen	292	Szemének gyermeknek nyavajjáról	85
Papmacskájáról	666	Serkésről	462	Vizkórságról	231	Szemnek varasságáról	86
Pelypségről és rebegésről	129	Sömörrel	475	Vizeletről	302	Szemnek ütéséről	88
Pattagozásról	547	T		Vizeletnek emésztetlen kimenéséről	302	Szemnek látásnak kettőzéséről	88
Piros orcáról	467	Tagnak elszáradásáról	422	Vizeletnek meg nem tartóztathatásáról	304	Szemben való súlyról	89
Pokolvarról	545	Táskás és fészkes kemény sebről	597	Vizeletnek nem mehetéséről	305	Szemnek éjjel látásáról	89
Póknak marásáról	666	Tollas avagy csirke-békáról	684	Vizeletnek csöpögve való menéséről	307	Szemen való csorgásról	89
Pókegéről	668	Testnek elszáradásáról	229	Vizeletnek neheze[n] menéséről	308	Szemnek héjján való árpáról	89
Puskalövés ellen ír	590	Testnek gonosz állapotjáról	210	Vérnek vizelléséről	310	Szemnek héjja ha megdagad	90
Puskapornak mérgének kivételéről az sebből	593	Térdnek dagadásáról	414	Vizeletnek forráságáról	312	Szemnek héjja tüzesüléséről	90
Püsszögést elindításról	111	Térd alatt való hajlásnak dagadásáról	414	Vizketegről	487	Szemnek héjja rühéről	90
Kisgyermek hogy ne püsszögjön	ib.	Testet mikor az vér folya el	422	Vizben-lakó kígyóról	675	Szemnek héjja szőreiről	90
R		Testnek nagy viskétéséről	438	Vigyázó álomról	35	Szemnek szőre koppadásáról	91
Reszt [Razt]	218	Testnek megösztvéritéséről	ibid.	Vörös haj csinálásról	457	Szemöldökszörnek hullásáról	91
Részeg hogy megjózanuljon	25	Tetőrül	462	Völgyes seb	567	Szemöldökször hogy ki ne keljen	91
Részegség hogy emberen ne fogjon	15	Tenyérnek és talpnak föltöréséről	482	Vipera kígyóról	670	Szeméremtesthez való csövekről	291
Részegségtől való főfájásról	14	Tenyérben való vaktetüről	482	Ütsétől való dagadásról	565	Szeméremtestről	312
Részegség hogy hamar emberen fogjon	26	Testen lévő jegyekről	485	SZ, Z		Szeméremtestnek meredéséről	313
Reszketegőségéről	60	Természetkívvál való hévségről	523	SZÁJRÓL	111	Szeméremtestnek megkötteséről	318
Rebegésről és pelypségről	129	Természetkívvál való hidegségről	524	Szájnak bűdösségéről	112	Szeméremtestnek viskétéséről	319
Régi hideglelésről	522	Testnek holta létéről, ki megleszen tüzes dagadás mia	564	Szájban való hév fakadozásról	113	Szeméremtestnek szömölcsőjéről	319
Régi kelevénynek sebérol	596	Testnek megkéküléséről	565	Szájnak nyálaskodásáról	115	Szeméremtest megveszéséről	320
Réznek pattogzó héjjáról	655	Tengerihagymáról	640	Száján az ki aludt vért hány	115	Szeméremtestnek tókiról	322
Réz rozsdájáról orvosság	657	Tengerirépa	669	Szájban való apró fakadékokról	116	Szeméremtestnek sebérol	599
Rothadó sebről	596	Tiszafáról	643	Szava azokinek megvesz	128	Szeméremteste az asszonyállatnak hogy öszveszoruljon	387
Romlásról és szakadásról	615	TOROKRÓL	129	Szakállnak feketítéséről	458	Szeméremteste viskétéséről az asszonyállatnak	389
Rózsa	697	Torok előtt való húsoknak dagadásáról	129	Szakadásról és romlásról	675	Szomjusághozó kígyóról	674
Rosica ellen orvosság	657	Torokgyíkról	123	Szarvas farkáról	651	Ször avagy haj nevelésről	451
Rothasztó kígyóról	672	Torokba valami tömjék /vagy akad/	137	Szarvas farkáról	651	Ször hogy elhulljon	455
Rühről	485	Torokban lévő nátháról	137	Szamarúborkáról	658	Szoroslikú sebről	588
S		Toroknak és az léleketzevő csőnek repedezett voltáról	138	Szarvaskígyóról	676	Szülesről	377
Sandalságról	65	Toroknak és az léleketzevő csőnek repedezett voltáról	138	Százasztó szerszám	605	Szüles után való fájalmakról	384
Sárgaságról		Tökösségről	325, 322	Szakadásról és romlásról	675	Szüles hogy könnyen legyen	378
Sárnak az bőr alá való kiomásáról	224	Törököségről	325, 322	Szarvas farkáról	651	Szüleskor ha kevés vére folya ki és elkekedne	386
Sárga sárnak megindításáról	435	Torokban avagy egyéb helyeken való dagadásról	551	Szamasz farkáról	651	Szüles után havivér folyása ha megállna	386
Sárga sártól hideglelés	503	Törött csontnak kivételéről	619	Szamarúborkáról	658	Szüles után ha vérfolyása fölöttébb menne	387
Sashagymáról	638	TÜDŐRŐL	139	Szarvas farkáról	651	Szömölcsökről	480
Sárfűmagról és csudafáról	660	Szívfogásról	167	Szarvas farkáról	651	Szüntelenvaló avagy tartó hideglelésről	501
Sárkányhalakról	669	Szívnek reszketegségéről, dobogásáról és nyilallásáról	170	Szarvas farkáról	651	Súlyról	
Szalamadra gyíkról	683	SZEMRŐL	64	Szarvas farkáról	651		
Sérvesről	295	Szemnek gutájáról	65	Szarvas farkáról	651		
Sebnek helyéről	476	Szemnek sötétségéről	65	Szarvas farkáról	651		
Sérvesből való hideglelésről	522	Szemnek venségtől való setétségéről	68	Szarvas farkáról	651		
Sebnek forrasztásáról	583	Szemnek könybelabbdása	ibid.	Szarvas farkáról	651		
Sebnek gyógyításáról	585	Tüzes dagadásról	542	Szarvas farkáról	651		
		Tüzes fenerothadásról	568	Szarvas farkáról	651		